

Franz Peter Schubert (1797.-1828.)

Glazbeni stil romantizma

Romantizam je oblik glazbenog izražavanja u 19. i dobrom dijelu 20. stoljeća. U njemu se očituje sklonost individualnosti, osjećajnosti i maštovitosti kao odgovoru na racionalizam 18. stoljeća. Izraz je izveden iz riječi roman od engleske riječi *romantic*, a najranije se pojavio u sjevernoeuropskim zemljama. Romantizam povezuje likovnu, književnu i glazbenu umjetnost, a nastaje kao reakcija na neispunjena obećanja građanstva i nepotpuni uspjeh Francuske revolucije. Romantičar se *povlači u sebe* u prisjećanju na prošlost i mističnost srednjega vijeka, *bježeći* u svijet tajanstvenosti i legendarnih junaka. Tješnja povezanost glazbe s drugim umjetnostima došla je do izražaja osobito u *romantičkoj operi* u kojoj se isprepliće svijet mašte, nadnaravnih sila, legende i povijesnih motiva. Klavir postaje pojam romantičkoga instrumenta, kada mu se usavršava mehanizam i izražajnost. Vremenom odumiru dvorske priredbe, a zamjenjuju ih javni koncerti u velikim dvoranama, kako bi se pobudili romantički osjećaji što se postizalo povećanjem orkestra. Romantički stil se očituje preko malih glazbenih formi i solo pjesama, osobito oblika njemačkog *Lieda* što pogoduje iznošenju trenutačnih, zgusnutih, ali kratkotrajnih emocionalnih stanja. Dolazi do pojave nacionalnih škola u kojima se u većoj ili manjoj mjeri, umjetnička glazba inspirira folklornim narodnim elementima. Glazbene kulture obogaćuju europsku glazbu prinosima

slabo ili nikako prisutnih naroda poput Čeha, Poljaka, Rusa, Norvežana, Finaca ili Španjolaca. Predstavnici romantičnoga glazbenoga stila su: Franz P. Schubert, Felix Mendelsohn, Frederic Chopin, Johannes Brahms, Bedrich Smetana, Richard Strauss, Petar Ilić Čajkovski, Edvard H. Grieg, Antonin Dvorak, Richard Wagner, Anton Bruckner, Franz Liszt, Giuseppe Verdi, Jan Sibelius i drugi. Od hrvatskih skladatelja toga stila i vremena nezaobilazno značenje imaju Vatroslav Lisinski i Ivan pl. Zajc.

Austrijski je skladatelj iz bečkoga predgrađa Lichtenthal, rođen kao dvanaesto dijete iz prvoga braka u obitelji školskoga učitelja Franza Theodora Schuberta podrijetlom iz Moravske, koji je u dva braka imao devetnaestero djece. Već u ranom djetinjstvu pokazuje izvanrednu glazbenu nadarenost pa ga otac podučava sviranju violine, a brat Ignaz upoznaje s osnovama pijanističkoga umijeća. Kasnije uči pjevanje, orgulje i osnove harmonije, a položivši prijemni ispit 1808. postaje pitomac Carskoga dječakškoga konvikta, član dječakškoga zbora bečke katedrale i violinist u školskom orkestru u izvođenju J. Haydnovih i W. A. Mozartovih djela i ranih L. van Beethovenovih simfonija, a povremeno zamjenjuje i dirigenta. Osim glazbe, Schuberta nije mnogo zanimao niti jedan drugi predmet. Zbog izuzetne nadarenosti poslan je uglednom dvorskom dirigentu Antoniu Salieriju na pouke. Već marljivo sklada, ali su ta djela kasnije većinom izgubljena. O Franzovoj glazbenoj nadarenosti svjedoči i njegov otac, koji je u obiteljskoj kronici zapisao: *U osmoj godini sam ga poslao na satove pjevanja kod Michaela Holzera voditelja zbora u Lichtenthalu. Više puta me sa suzama u očima uvjeravao da nikada više neće imati takvoga učenika. Govorio mi je: 'Svaki puta kad sam ga htio naučiti nečemu novomu, on je to već znao. I nisam mu držao nekakvu nastavu, već smo jednostavno razgovarali i nijemo sam mu se divio'.*

Za vrijeme raspusta Schubert rado odlazi doma, svaki puta donoseći nove skladbe. Obitelj Schubert imala je svoj gudački kvartet sastavljen od oca i tri sina. Najosjetljiviji za točnu izvedbu bio je najmlađi sin Franz. Primijetio bi i najmanju netočnost i nije dopuštao da se preko nje prijede. Onoga tko bi pogriješio, znao je ozbiljno ukoriti, jedino ocu nikada nije ništa predbacivao, nego bi ga blago i sa smiješkom upozorio na pogrešku. Otac je takve pouke rado uvažavao i brzo popravio svoj propust. Franz uz to što je s članovima obitelji uživao u izvedbi, slušajući izvedbe svojih djela stjecao je poticaj za daljnji rad. Nakon mutacije dječakškoga glasa 1813. Schubert napušta konvikt iako je i dalje mogao tu ostati, a Salieri mu je još godinama besplatno davao satove ali se on vraća ocu, koji se upravo te godine ponovno oženio. Na očev nagovor i jer su učitelji bili oslobođeni višegodišnje vojne

obveze, Schubert nakon priprave vrši dužnost pomoćnoga učitelja 1814.-1817. u očevoj školi. U tim godinama nastaju njegova remek-djela na području klavirske solo-pjesme.

Glazbenu naobrazbu Schubert nije stekao sustavnim učenjem, već je u velikoj mjeri bio samouk. Tek nekoliko dana prije smrti zamolio je poznatoga glazbenoga teoretičara S. Sectera da ga primi kao učenika iz kontrapunkta. Prvi je u nizu velikih skladatelja romantizma. U glazbenu umjetnost uvodi nove pojmove i estetske vrijednosti, stvarajući temelje novoga romantičnoga izražavanja na čijim će temeljima glazbenici toga razdoblja izgrađivati svoj stil.

Schubertovu maštu zaokupljaju misli i osjećaji različiti od glazbenika u vremenu klasike. Kao izrazitom liriku važniji mu je osjećaj od samoga razuma. Kao pjesnik prirode i ljudskih osjećaja Schubert očituje dar za psihološku karakterizaciju i realističko dočaravanje ugođaja. Izvorna i jasna melodija važan je element Schubertove glazbe. Slobodan tok melodije, pjevnost, jednostavnost i neposrednost, osigurale su joj široki krug slušatelja. Uz austrijske narodne pjesme, ponegdje se očituje utjecaj i mađarske narodne glazbe, koju je Schubert upoznao preko Haydnovih djela.

Majstor solo-pjesme

Schubert je neobično brzo stvarao. Prema riječima Franza Liszta: «Vrijeme je za nj postajalo dvostruko dulje. Godine su se stezale u mjesece i premda rano otrgnut svojoj umjetnosti uzmogao je doživjeti zrelost svoga genija». Ne samo da je velik broj njegovih djela, već sadržavaju i obilje glazbenih misli i ideja. Schubert je veoma rano postigao veliki uspjeh u vokalnoj glazbi u prvom redu na području solo-pjesme. Svoju glazbu nadovezuje na tradiciju njemačkoga *Lieda* iz ranijih stoljeća, osobito berlinskoga glazbenika R. Zumsteega. Dao je konačni oblik solo-pjesme svoje zemlje, uzdigavši je do umjetničkoga vrhunca. U svom bogatom glazbenom opusu ostavio je preko šesto solo-pjesama uz klavirsku pratnju kao: *Serenada*, *Ružica u gaju*, ciklus *O lijepoj mlinarici*, *Zimsko putovanje*. Schubertov značaj nije u analizi pjesničkoga teksta već u oblikovanju pjesničkoga ugođaja u glazbeni jezik. Majstor je u dočaravanju atmosfere i opisivanju ljudskih osjećaja. Taj tip Schubertove lirike, kasnije će prihvatiti skladatelj Johannes Brahms.

Uzor suvremenicima i romantičarima

Schubert je ostavio i majstorske zborove osobito muške, a njegove crkvene kompozicije na koje je najviše utjecao W. A. Mozart, ubrajaju se u red najboljih ostvarenja rane romantike. Njegove Mise u As i Es-duru najpoznatija su djela crkvene glazbe romantizma, koja pripravljaju djela Brahmsa i Brucknera. Među instrumentalnim djelima najvažnije mjesto pripada njegovim sedam simfonija, gudačkim kvartetima, klavirskim sonatama i minijaturama. Simfonije u h-molu i C-duru prva su simfonijska remek-djela rane romantike, koja su Schubertu osigurala mjesto uz najveće simfoničare u povijesti glazbe.

Schubert je bio vrstan pijanist, koji je klaviru posvetio velik dio svoga stvaranja. Za života je široj javnosti bio nepoznat, ali ubrzo nakon smrti njegova su glazbena djela i cjelokupni opus postigla veliki uspjeh. Postaje uzorom mladim suvremenicima i kasnijim romantičarima. Prema riječima Roberta Schumanna: *Premda vrijeme rađa toliko mnoštvo ljepote, ono neće više nikada donijeti jednoga Schuberta.*